

ሥርዓተ ዕለተ ስቅለት ዘደብረ ሊባኖስ

ከ500 ዓመታት በፊት የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ዕለተ ስቅለትን እንዴት ታከብር እንደነበር በመጠኑ ሊያሳዩን ከሚችሉ መዛግብት አንዱ (ዜና ደብረ ሊባኖስ) የተሰኘው መዝገብ ነው። ዜና ደብረ ሊባኖስ በ1586 ዓም የተጻፈ መጽሐፍ ነው። መጽሐፉ አምስት ነገሮችን ይዟል። የደብረ ሊባኖስን ታሪክ ከአቡነ ተክለ ሃይማኖት እስከ ዐፄ ሰርጸ ድንግል ዘመን፤ የደብረ ሊባኖስ ገዳም ጥንታዊ ሥርዓተ ማኅበር፤ የደብረ ሊባኖስ ገዳም ጥንታዊ ሥርዓተ ጸሎት፤ በመጽሐፈ መነኮሳት መልክ የተጻፈ የልዩ ልዩ መነኮሳት አስደናቂ መንፈሳዊ ሕይወት እና በዐፄ ሰርጸ ድንግል ዘመን የተፈጸሙ አንዳንድ ሀገራዊ ኩነቶች።

እስካሁን በተደረገው ጥናት ዜና ደብረ ሊባኖስ ሦስት ቅጂዎች አሉት። የመጀመሪያው በፓሪስ ብሔራዊ ቤተ መጻሕፍት፤ በአንቶንዮ ዲክላር ስብስብ ውስጥ በቁጥር 108 ተመዝግቦ የሚገኘው፤ ሁለተኛው ከደብረ ጽጌ ማርያም የተገኘውና በማይክሮ ፊልም ተነሥቶ በEMML 7346 ተመዝግቦ የሚገኘው፤ ሦስተኛው ደግሞ በደቡብ ጎንደር ማኅደረ ማርያም ደብረ የሚገኘው ቅጂ ነው። ከሦስቱም ቁልጭ ብሎ የሚነበበው የማኅደረ ማርያም ቅጂ ነው። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ከምናገኛቸው ጉዳዮች አንዱ በቤተ ክርስቲያን በዓላት ስለሚደረጉ ጸሎቶችና የጸሎቱ ሥነ ሥርዓት አንዱ ነው። አንዳንድ ሥርዓቶች በዘመን ብዛት ተረስተዋል። አንዳንዶቹ ደግሞ ተጎርደዋል። የጥንቱን ከዛሬው ማስተያየትና የጎደለውን ለመሙላት፤ የተረሳውን ለማስታወስ፤ የተሳተውንም ለማቅናት መሞከር ብልህነት ነው። እስኪ ለምሳሌ ሥርዓተ ዕለተ ስቅለቱን እንየው።

ደግሞም የዕለተ ስቅለት ሥርዓት (ወግ) ይህ ነው። (ጠዋት) በ3 ሰዓት ቤተ ክርስቲያንን በወርቀ ዘበ ግምጃ ካስጌጡ፤ ሥዕላትንም በየመስቀያቸው ካስቀመጡ በኋላ የመጻሕፍት ንባብ በየተራቸው ይሁን። የስቅለቱንም ሥዕል በመካከል ያኑሩት። ሦስት ማዕጠንቶችንም በፊቱ ይስቀሉ። ሁለት ዲያቆናትም አንዱ በቀኙ ሌላውም በግራው የሐር መነሳንስ ይዘው፤ የሐር ልብስም ለብሰው፤ ራሳቸውም ተሸፍኖ ይቁሙ። እስኪመሸና የስቅለቱ ሥዕል እስኪነሣ ድረስም እንዲሁ ይሁኑ።

ወዳነሣነው ነገር እንመለስ።

የመዓልቱን ቅኔ አድርሰውም በጌታችን ምሳሌ ይገረፉ ዘንድ ወደ ምሥራቅ ይሂዱ። ይህንንም ፈጽመው ወደ መዓልቱ ቅኔ ይመለሱ። ያመስግኑ፤ የመዝሙር(ዳዊትንም) ቃል ሃምሳውን በሦስት ሰዓት፤ ሃምሳውን በስድስት ሰዓት፤ ሃምሳውን በ9 ሰዓት ይደገሙ፤ በምሽትም ጊዜ የስቅለቱ ሥዕል ከተገነዘ በኋላ 150ውን ይደገሙ። መዝሙር ዳዊትም በሰሙነ ሕመማት ጊዜ ይደረስ። አንደኛው በመንፈቀ ሌሊት፤ አንደኛው በነግህ፤ አንደኛው በ3 ሰዓት፤ በ6 ሰዓትና በ9 ሰዓት ሃምሳ ሃምሳ ሰሰሙነ ሕመማቱ ሁሉ አምስቱ ቀን እስኪፈጸም ድረስ ይደረስ። በአንድ ቀንም ሦስት ጊዜ (ሙሉው መዝሙር ዳዊት) ይደረስ። ሰኞ ዕለትና ማክሰኞ ዕለትም እንዲሁ እስከ ዓርብ ድረስ ይደረግ። በዕለተ ዓርብ ግን አራት ጊዜ(ሙሉው መዝሙር ዳዊት) ይደረስ። በ3 ሰዓት፤ በ3 ቃል <ግፍጋም እግዚአ ወጽብዎሙ እግዚአ> በዜማ ይበል። ሕዝቡም በግራና በቀኝ ሆነው እስኪፈጸም ድረስ እየሰጉ ይቀበሉት። የስቅለቱንም ሥዕል ይግለጡት። መገለጡም ሰባት ጊዜ ይሁን። አንደኛው <ግፍጋም> ሲባል፤ አንደኛው ወንጌል ሲነበብ፤ አንደኛው <በመስቀልክ ንሰግድ> ሲባል፤ አንደኛው በቀትር ወንጌል ሲነበብ፤ አንድ ጊዜም <አምንስቲቲ> ሲባል ነው። በመጨረሻ ሦስት ጊዜ <አምንስቲቲ> ይበሉ።

ከዚያም ተነሥተው መልክዐ ወልድን <ሰላም ለጸሐተ ነፍስከ> እስከሚለው ድረስ ይቀኙ። ከግብረ ሕማማትም በኋላ መጻሕፍትን ማንበብ ይቀጥሉ። የኮሎንክ አፈወርቅና መጽሐፈ ምሥጢር። ነገር ማርያምም ከሁለቱ መጻሕፍት ይቅደም። ዳግመኛም መጽሐፈ ዶርሆ፣ ርቱዐ ሃይማኖት፣ ተስፋ ክርስቲያንና መልእክተ አቃርዮስ ዘሀገረ ሮሐ ይነበቡ። በ9 ሰዓት በንባብ ወንጌል ሰዓት ሥዕል ስቅለቱን አንድ ጊዜ ይግለጡት፣ አንድ ጊዜ ደግሞ በምሽት ሁለት ዲያቆናት ሥዕል ስቅለቱን ይሸከሙት፤ ቄስ ገበዘም <ንሰግድ ለክ ክርስቶስ ምስለ አቡከ ሔር ሰማያዊ> ይበል። የሚከተሉትም በንዑስ የአዝል ዜማ <ኪርኤ ኤላይሶን> እያሉ በአራት መዓዝን መቶ መቶ ጊዜ ስግደትን ከማብዛት ጋር ይቀበሉት። ቁጥሩም ሲመላ ሥዕል ስቅለቱን ጎንበስ ያድርጉት። ያልብሱት፣ በስቅለት ሥዕል ላይም መጋረጃ ይጋርዱ፤ በራሳቸውም ተሸክመውት <ኪርኤ ኤላይሶን> እያሉ ወደ ቤተ መቅደስ ይግቡ። እያንዳንዳቸውም በቀኝ ገብተው በግራ ይውጡ። መንበረ ታቦቱንም ሦስት ጊዜ ይዙሩት። ከዚያም በመንበሩ እግር ሥር በክርስ ሐመሩ ሥዕል ስቅለቱን ያስቀምጡት። ደም ባለበት በችንካሮቹ ሁሉ የክርቤ ዱቄት ይጨምሩበት ዘንድ ይግለጡት። ሲጨርሱም በልብስ ይሸፍኑት፤ መጋረጃውንም ይጋርዱት።

ከዚህ በኋላም ቄሱ ስላረፉት ወገኖች ይለምን። እርሱም <ብቋዕ እግዚአ> ነው። ወደ መዓልት ቅኔም ይውጡና መዝሙረ ዳዊትን ፈጽመው ያንብቡ። መጽሐፈ ሕማማትንም ያስከትሉ። ሲፈጸምም ካህኑ <ተሰቅለ ወሐመ> ይበል። ቀጥሎም <ንሴብሐ> ይበል። አስከትሎም <እግዚአ ኢትጸመመኒ> የሚለውን ያንብቡ። ሕዝቡም <ለይሁዳ ለወልዱ ላዕለ ውሉደ ውሉዱ> ይበሉ። ከዚያ ደግሞ <ብጹዕ ብእሲ>ን እስከ ፍጻሜው ያንብቡ። መብራቶችንም ሁሉ አጥፍተው ወደየቤታቸው ይሂዱ። በዚያ ሌሊትም መጽሐፈ አፈወርቅንና መጽሐፈ ምሥጢርን ያንብቡ። ደግሞም ዳዊትን ከወንጌልና ከጸዋትው ጋር እንደ ሰሙኅ ሕማማት አድርገው ያንብቡ።

በነጋም ጊዜ(ቅዳሜ) መኃልየ መኃልይን ያንብቡ። ቀጥለውም <ቅዱስ፣ ዘተወልደ፣ ወዘተጠምቀ፣ ወዘተንሠኦ> ይበሉ። መዝሙረ ያሬድንም ያስከትሉ። <ገብረ ሰላም> ከተባለ በኋላ አስቀድመው ከቤተ ክርስቲያን ይውጡና ዲያቆኑ <ሰግዱ ለእግዚአብሔር> ይበል። ከሁሉም የሚበልጠው የሊቃነ ጳጳሳትን ቡራኬ ያንብቡ። ይህቺም ሥርዓት ዳግመኛ በርእስ ዐውደ ዓመት እንዲሁ ትፈጸም። በፋሲካ ዋዜማ ዕለት ከሁሉ የሚበልጠው(ሊቅ) ራእይ የኮሎንክን በቀትር ጊዜ ያንብቡ። የቅዳሴ የኮሎንክ አፈወርቅ ሰዓት ሲደርስም <አሌዕለክ> በሚለው ፋንታ <ይትነሣእ እግዚአብሔር> የሚለውን ይበል። <ሐዳጌ ነፍስ> የሚለውን ግን አይበል። ወደ ቤታቸውም አይሂዱ፣ ነገር ግን ወንጌላትንና መዝሙራትን፣ ጸሎታትንም ሁሉ እያነበቡ በቤተ ክርስቲያን ይደሩ እንጂ። አንደኛውም ወንጌል የኮሎንክን በመንበሩ ላይ ያንብቡ፤ ከዚያም ቄሱ ሥዕል ስቅለቱን ከማንሣቱ በፊት ይጠን። ካህናቱም አፈወርቅንና መጽሐፈ ምሥጢርን ያንብቡ። ከዚያም ሙሉውን መዝሙረ ዳዊት ከወንጌልና ከጸዋትው ጋር ልክ እንደ ዕለታተ ሰሙኅ ሕማማት አድርገው ያድርሱ።

ያን ጊዜም ዲያቆኑ ከወንጌል በፊት ከመዝሙረ ዳዊት <ወተንሥኦ እግዚአብሔር> የሚለውን ይሰበክ። ሦስት ወንጌላትንም ያንብቡ። አንደኛው ወንጌልም ለቁርባን ሰዓት ይቆይ። በዕለቱም መምህሩ ይቀድስ። እርሱም ካልቻለ በዕለተ ዓርብ ወንጌሉን ያደረሰው ይቀድስ። በትንሣኤ ምሽትም ካህናቱ በረከት ለመቀበል ተሰብስበው <ተስኢነን> እንዲሉ ሥርዓት አለ። ይህም ከሌለ ደግሞ <እግዚአብሔር ነግሠ> አለ። ከፋሲካ ዋዜማ እስከ ግብር ፍጻሜ ድረስ ቡራኬ አለ። ይኼውም <ግብር ዘወሀብከኒ

ዘውላቱ ጸጋ ዘኣብ የሚለው ነው። ከጾሙ እስከ ወርቅ ፋሲካ የሚሆነውን ሩህርዓተ ከኒሳ ተፈጸመ። ነገር ማብዛቱን ትተን በአጭሩ አቀረብነው።